

Filologia (catalana) en temps d'indigència

Josep Murgades

Catedràtic de Filologia Catalana a la UB

«Catalunya ha de confiar més, per a perdurar, en la seva llengua que en la seva sang.»

Antoni Rovira i Virgili en la seva carta a Lluís Nicolau d'Olwer del 4-1-1945

Em demanen, des de LLENGUA NACIONAL, de parlar breument sobre la possible «desaparició» de la matèria universitària de filologia catalana. Faré per respondre, sense escarafalls, a una qüestió prou més complexa que no sembla.

I així, abans de res, caldrà potser precisar com expressar-se, en termes de «desaparició», a propòsit de qualsevol de les grans realitats humanes, no deixa de ser un ús metafòric relativament enganyós. Perquè aquestes, talment el que ens adverteix la primera llei de la termodinàmica, més que no pas crear-se o destruir-se, allò que fan en realitat és transformar-se. Cosa que, referida a un dels objectes centrals del nostre estudi, la llengua, significa que aquesta no desapareix pròpiament, ans més aviat es transforma, per dilució, en una tota altra.

La pega llavors, en el cas de la catalana, és que aquesta es troba en procés de substitució no pas per l'anglès o, fins i tot, com s'ha esdevingut entre els compatriotes de la Catalunya del Nord, pel francès, sinó per una com l'espanyol, que només compta com a gran dividend pràctic amb el d'una àmplia massa demogràfica majoritàriament ancorada en el subdesenvolupament crònic i en la prepotència quantofrènica.

(Ep!, es fa referència aquí només a la dimensió migradament utilitària de la llengua espanyola en l'àmbit de les relacions internacionals, no pas a la seva remarcable competència formal ni a la seva altrament admirable potencialitat literària.)

Transformació/substitució, doncs, pel que fa semblantment a la filologia; exemplarment definida per Rudolf Pfeiffer, en la seva història de la filologia clàssica (1970), com l'art d'entendre, d'explicar i de restablir la tradició literària. Posem-hi llavors, en lloc d'«art», disciplina, i, en lloc de «tradició literària», tradició escrita (i subsidiàriament oral), i obtindrem així una formulació ben operativa de què s'ha entès, i de què cal entendre encara, per filologia. Una ciència que, com a tal, sorgeix ja durant el Renaixement (recordeu Lorenzo Valla i la seva refutació de la suposada donació de Constantí, any 1440) i que assoleix al llarg del segle XIX, i fins entrat el segle XX, el seu màxim apogeu i prestigi.

(A remarcar, com a mostra indicativa d'això últim, el fet que Pompeu Fabra és qua-

lificat per antonomàsia de filòleg, quan, en realitat, el que ell era fou d'antuvi un lingüista descriptiu i, després, un gramàtic preceptiu; així com també el fet que, per idèntica raó, les seves «converses» poc tenien de «filològiques», ans més aviat eren pròpiament lingüístiques i gramaticals, sense oblidar tampoc allò que moltes revestien de cultura de la llengua, segons entenien aquest concepte els lingüistes coetanis del Cercle de Praga.)

Ens trobem, però, ja de fa algunes dècades, amb la substitució d'allò que tradicionalment havíem englobat sota la denominació de filologia. Poden haver contribuït al seu relatiu descrèdit la crisi de l'historicisme i del positivisme, d'encuny inequívocament decimonònic, per bé que no per això hagin estat menys decisivament fonamentadors dels coneixements que

---

Ens trobem, però, ja de fa algunes dècades, amb la substitució d'allò que tradicionalment havíem englobat sota la denominació de filologia.

---

encara avui posseïm de la realitat de la llengua i de la realitat de la literatura.

L'arraconament, llavors, de la filologia opera en favor dels estudis simplement designats com de lingüística; també en favor dels anomenats, per mesella subsumpció en l'imaginari anglosaxó, *Cultural Studies*. Com si fos possible saber de llengua sense tenir nocions més que bàsiques de les complexes operacions que es poden fer d'aquella a través del seu tractament literari. O com si el poti-poti en què sovint deriven els tals *Cultural Studies* ajudés gaire a la més profunda comprensió objectual de la matèria primera amb què és conjuminat qualsevol discurs humà, la llengua, oi més si aquest té intencionalitat literària. Un fenomen global tot ell que, com tants d'altres, repercuteix en el cas català amb efectes multiplicats. Per tal com en aquest —cal repetir-ho?— llengua i literatura, literatura i llengua, constitueixen la pedra angular i diferencial per excel·lència d'això que hem convingut a designar com a identitat nacional.

D'on, aleshores, la importància de la transmissió de la llengua i de tot el que hi va aparellat. No sols en l'àmbit familiar —gens intervenible i, doncs, a la mercè de les altrament inqüestionables actituds personals, privades—, sinó també i sobretot a través de les institucions públiques responsables de l'educació i de la formació, en els seus diferents nivells, de tota la ciutadania.

I aquí és on falla el sistema; no ja tan sols l'imposat des de l'omnímode poder d'Estat, tothora amatent, a còpia de tota mena de reglaments i de disposicions, a privilegiar l'única llengua que aquest reconeix com a exclusiva i pròpia, i sempre en detriment de qualsevol possible avenç de totes les altres, és a dir, de

les constitucionalment innominades, sinó que també fa fallida el sistema impulsat des de les mateixes instàncies diguem-ne autonòmiques; segons les quals, per a accedir a la docència de la llengua i de la literatura catalanes als instituts de batxillerat no cal forçosament haver cursat filologia catalana a la universitat, ja que n'hi ha prou d'acreditar alguna llicenciatura en Lletres —ara, sempre en el marc d'una anglosaxonització galopant, algun «grau» en Lletres—, més algun vague curs de reciclatge, per a poder erigir-se impunement en professor de català.

En un «manifest» segons com remot, el d'*Els Marges* (1979), malauradament actual en molts aspectes, es parlava del risc d'«assignaturització» de la llengua del país i de la literatura que li és indèstria; una tendència, sembla, que no fa més que confirmar-se. En forma d'aiguallament d'exigències a l'hora de capacitar professionals de la filologia catalana. En forma de falses creences en la viabilitat d'una lingüística

tota desvinculada de les manifestacions literàries. En forma d'encaterinament per modes llampants fetes a còpia d'embolica-que-fa-fort perquè tot és «cultura» (?!). En forma, en definitiva, de conversió en assignatura «maria» de tot allò de més genuí i singularitzant que presenta encara la nació catalana.

Tot plegat redunda en un progressiu abandonament dels estudis de filologia en general i, més en concret, dels de la dedicada específicament a la llengua i a la literatura seculars d'aquest país. Si no som capaços de capgirar aquesta dinàmica, la filologia catalana, i el seu objecte d'estudi, es trobaran abocats a la mateixa residualització a què va de cap la llengua tota en un conjunt. ¿Cal resignar-nos, com a *Kulturvolk* que som, a veure'ns gradualment deixatats en el magma de la hispanofonia vociferant i de l'anglosaxonia omnipresent?!

Com si fos possible saber de llengua sense tenir nocions més que bàsiques de les complexes operacions que es poden fer d'aquella a través del seu tractament literari.
